

OWIDJUSZ

O KOSMETYCE

TWARZY KOBIECEJ

INSTYTUT

BADAŃ LITERACKICH PAN

BIBLIOTEKA

00-330 Warszawa, ul. Młoty Świat 72

Tel. 20-62-63

WARSZAWA E. WENDE I SPÓŁKA

<http://rcin.org.pl>

OWIDJUSZ

O KOSMETYCE

TWARZY KOBIECEJ

Przekład

TADEUSZA MYŚLIŃSKIEGO

INSTITUT
BADAŃ LITERACKICH I PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 75
Tel. 25-62-63

WARSZAWA E WENDE I SPÓLKA

<http://rcin.org.pl>

23.776

Drukarnia Polska S. A. w Warszawie

<http://rcin.org.pl>

W S T Ę P

Pierwsze krytyczne wydanie „Kosmetyków“ ogłosił Kunz (Wiedeń, 1881). W nowszych czasach utwór ten drukowano we wszystkich niemal zbiorowych edycjach dzieł Owidjusza.

Przekładu dokonano na podstawie tekstu opracowanego przez R. Ehwalda (Lipsk, Teubner 1916).

Utwór, który daję tu czytelnikom w polskim przekładzie, jest zachowanym fragmentem dłuższego zapewne pierwotnie poemaciku p. t. „De medicamine faciei femineae“.*) Wspomina o nim Owidjusz w swym „Kunszcie miłosnym“, ks. III, w 205 i nast.:

„... Napisałem zresztą poświęconą wam małą książeczkę o kosmetykach; kosztowała mnie ona wiele trudu; stamtąd także możecie czerpać rady, dotyczące braków waszej piękności. Sztuka moja nie jest obojętna na wasze sprawy“. (Przekład J. Rościszewskiego).

Kiedy dziełko to zostało napisane, dokładnie określić się nie da. Z wyżej przytoczonej jednak wzmianki samego autora wynika, że „Medicina“ ujrzały światło dzienne wcześniej, niż „Kunszt miłosny“, który ukazał się około 1 r. przed Chr.

Temat bezwątpienia, według obecnych poglądów na sztukę, niebardzo się do poezji nadawał.

---

*) Tytuł nie pochodzi od Owidjusza; został on ustalony na podstawie niektórych rękopisów przez filologów w późniejszych czasach.

Lecz starożytni niejednokrotnie pozwalali sobie na takie ekstrawagancje literackie. Mógł Apulejusz, w półtora wieku niemal po Owidjuszu, opiewać w wierszu rzecz tak prozaiczną, jak... proszek do zębów, mógł też Owidjusz, mający wybitną skłonność do dydaktyki, ubrać — gwoli pożytkowi pań rzymskich — w szatę poezji rozprawkę treści kosmetyczno-farmaceutycznej.

Zresztą tego jedyne go w swoim rodzaju poradnika dla płci nadobnej nie należy brać zbyt poważnie.

Być może, iż niektóre przepisy figlarnego poety okazały się zbawiennymi w skutkach dla ówczesnych elegantek, inne jednak wydają się przemiałą parodią szumnie reklamowanych (po wsze czasy!) cudownych środków na upiększanie cery.

Daleki jestem od twierdzenia, że „Medicamina“ dodały świetności i blasku poetycznym wawrzynom pieśniarza z Sulmony; bądźmy jednak wdzięczni zgryźliwemu staruszkowi, którego Helenowie zwali Kronosem, że, zachowując ten szczątek, pozwolił nam zajrzeć przez... dziurkę od klucza do gotowalni rzymskiej damy.

T. M.

W sierpniu 1926 roku.

O K O S M E T Y C E

Est mihi, quo dixi vestrae medicamina formae.
Parvus, sed cura grande, libellus, opus:
Hinc quoque praesidium laesae petitote figurae.
Non est pro vestris ars mea rebus iners.

Ov., Ars am., III 205 sqq,

Uczcie się o liczka swoje
Pilnie dbać, rzymskie dziewczęta,
O własnej powierzchowności
Niechaj każda z was pamięta!

Wszak wiadomo, że uprawa
Plon dobywa z lichej roli
I ciernistym głógom na niej
Rozkrzewiać się nie pozwoli.

Cierpkim jabłkom smak łagodny
Nadaje wytrwała praca,
A szczepione drzewo nowym
Owocem wnet się wzbogaca

Na kunsztowne, piękne rzeczy
Zawsze patrzymy z ochotą:
Marmur kryje ziemię czarną,
Dach powleka szczerę złoto.

W tyryjskiej, szkarłatnej farbie
Barwi się jedwabne szaty;
Kość słoniową na ozdoby
Daje Indów kraj bogaty.

Czyż, jak za króla Tacjusza¹⁾
Sabinkom, i wam przystoi,
Zamiast dbać o własne wdzięki,
Gospodarzyć w wiosce swojej?

Kiedy, siedząc u kądzieli,
Czerwona, jak ćwik, matrona
Przędła, przędła bez ustanku,
Nad robotą pochylona.

Sama doglądała owiec,
Które pasła córa miła,
Sama uschnięte gałązki
I drwa na ogień zносиła.

Dzisiaj wasze rodzicieiki
Rozpieszczają was, zaiste!
Wy lubicie się przystrajać
W suknie kosztowne, złociste;

Lubicie pachnące włosy
Układać w kształtów tysiące
I ozdabiać ręce swoje
W drogie kamienie błyszczące.

Lubicie owijać sznury
Pereł wokół szyjki białej,
Lubicie, by wam kolczyki
Zgrabne uszka obciążały.

Lecz starajcie się podobać,
Nic w tem złego niema przecie,
Skoro tylu wytwornisiów
Wydaje nasze stulecie.

Gdy mężowie w rzeczach mody
Naśladują dziś kobiety,
Cóż małżonka dodać może
Jeszcze do swej toalety?..

. . . . .

Stróście się! Wszak chodzi o to,
Byście mogły być kochane,
Elegancja więc nie może
Zasługiwać na naganę.

Są kobiety, co, choć na wsi
Zakopały się głębokiej,
Układają sobie włosy
W rozmaite loki, fioki —

Ludzkie oko ich nie widzi,
Bo je skryły górskie szczyty;
Niechże wdzięki ich podziwia
Chociaż Athos, w niebo wzbity.²⁾

1.50

<http://rcin.org.pl>

O KOSMETYCE

Podobać się samej sobie
Jest rzeczą bardzo przyjemną;
Wszystkie nadobne dziewczęta
Zgodzą się w tej kwestji ze mną.

Paw, Junony ulubieniec,³⁾
Jest wrażliwy na pochwały,
Przed naszym wzrokiem roztacza
Chętnie swój kostjum wspaniały.

Toteż łatwiej miłość zdobyć,
Pielęgnując swoje lica,
Niżli zażywając zioła,
Jakie da wam czarownica.

Nie stosujcie traw leczniczych
(Bo to wszystko nic nie znaczy)
Ani miłosnych odwarów,
Ni śluzu zjurzonej klaczy.⁴⁾

Nie wierz, że marsyjskie pienia⁵⁾
Przepoławiać węże mogą,
Nie wierz, że do źródła fala
Może wrócić wsteczną drogą!

Niech tam sobie wiedźma stara
W miedź z Temesy⁶⁾ sto lat trąca:
Ni na włos z utartej drogi
Nie zboczy rydwan miesiąca.

Przedewszystkiem dbać należy
Wam o dobre obyczaje,
Bo zacność dziewczęcej twarzy
Wiele powabu dodaje.

Miłość cnoty nie zawiedzie —
Wiek urodę waszą splami
I najczarowniejsze lica
Poorze kiedyś zmarszczkami.

Przyjdzie czas, że od zwierciadła
Ze zgrozą się odwrócicie, ~~13~~
Że powodem nowych zmarszczek
Własne będzie wam odbicie.

Ale cnota przetrwa lata
I ma zawsze urok świeży;
Nierzadko długość kochania
Od cnoty właśnie zależy...

. . . . .

Więc posłuchaj mych wskazówek,
A płeć zyskasz śnieżno-białą,
Kiedy ze snu się przebudzisz,
Co kołysał słodko ciało.

Ziarna jęczmienia takiego,
Jaki daje Libji gleba,
Z plewy i wszelkiej powłoki
Najstaranniej obrać trzeba.

Jęczmienia ma być dwa funty⁷⁾
Weź tę samą ilość wyki
I wbij dziesięć całych jajek
W wymienione specyfiki.

Kiedy wszystko doskonale
Już przesuszysz się na wietrze,
Niech na żarnach ci oślica
To na mialki proszek zetrze.

Umiel też rogi jelenie
(Pierwsze, jakie zrzuca zwierzę)
I zsyj razem — wiedz, że tego
Szóstą część funta się bierze.

Gdy się owe ingredjencje
Staną mąką drobną, zbitą,
Natychniać przesiać ją trzeba
Przez możliwie gęste sito.

Dodaj dwanaście cebulek
Narcyzów (ale bez skóry),
Utłucze ci je w moździerz
Marmurowym sługa który —

Nadto gummy i orkiszu
Etruskiego uncji parę,
Zasię miodu dziewięć razy
Pomnożoną takąż miarę.

Każda dama, co tę pastę
Na oblicze będzie kładła,
Jaśniej będzie tysiąckrotnie
Od własnego lśnić zwierciadła.

Upraż bladego łubinu.
Nie protestuj zbyt zawzięcie,
Gdy ci powiem: dodaj bobu,
Co to sprawia... brzuszka wzdęcie.

Razem sześć funtów, pół na pół,
Zaczem owa mieszanina,
Jak i w poprzedniej recepcie,
Niech sobie jedzie do młyna.

Domieszaj trochę blejwasu,
Czerwonej saletry piany
Oraz irysu, co zwykle
Z Illyrji jest sprowadzany.

Każ te środki zagnieść młoda,
Krzepką dłonią i weź z tego
Conajwyżej jedną uncję,
Więcej — niech cię bogi strzegą!

Dodaj jeszcze glinki, z której
Zimorodek gniazdo lepi,
I masz krem, co wszelkie skazy
Z lic usunie ci najlepiej.

Jaką dozę tego środka
Trzeba użyć, pytasz mi się:
Niewiele, pół uncji tylko
Zalecam w moim przepisie.

Jeśli temi kosmetyki
Ciało sobie chcesz smarować,
To czystym miodem z Attyki⁸⁾
Ingredjencje te rozprowadź.

Choć kadzidło bóstwom służy
I łagodzi gniew ich srogi,
Nie znaczy to, by wyłącznie
Miały zeń korzystać bogi.

Kadzidło zmieszaj z saletrą,
(Co usuwa pryszczę z cery),
Weź każdego z tych składników
Nie więcej nad uncje cztery.

Dodaj też cokolwiek gumy —
Ot, część czwartą — z drzewnej kory
I kawałek tłustej mirry,
Nie za wielki, ale spory.

Utlucz wszystko to w moździerz,
Przesiej potem przez rzeszoto
I do mączki otrzymanej
Lej patokę szczerozłotą.

Możesz i włoskiego kopru
Do mirry dosypać snadnie
(Na dziewięć szczypt tej żywicy
Kopru pięć wziąć ci wypadnie).

Ususzonej róży tyle,
Ile zmieści ci się w dłoni,
Zaczem soli amonowej
I kadzidła przydaj do niej.

Niechaj w odwarze jęczmienia
Masa ta pomięknie dłużej
(Waga soli wraz z kadzidłem
Ma być równa wadze róży).

Każda dama, co oblicze
Maścić zechce tą pomadką,
W krótkim czasie będzie miała
Cerę, jak aksamit, gładką.

Znałem białogłową, która
Kładła mak do zimnej wody,
Trzecią kazała go i potem
Nacierала nim jagody...

. . . . .

Tak Owidjusz śpiewał boski
Przed wiekami, w starym Rzymie,
Wieszcz, co ponoć u płci pięknej
Powodzenie miał olbrzymie.

Ale, gdyby z grobu wstawszy,
Z pieśnią zjawił się natchnioną
Dawać rady naszym paniom,
Ze schodów by go zrzuciono.

I ów mistrz, którego twory
U Chronosa⁹⁾ miały łaski,
Byłby może posądzony
O zły gust i dowcip płaski.

Bo i któraż dziś dziewica,
Przepraszam... która chłopczyca
Troszczy się o wdzięk niewieści
I o białość swego lica?

Piękna płeć? — i któżby o nią
Starał się? Wszak to niemodnie,
Każda nowoczesna dama
Poczytuje to za zbrodnię.

W naszych czasach, gdy kobieta
Gdzieś na nadbałtyckiej plaży,
Choć bajecznie słońce praży,
Żywce się, jak ryba, smaży!

Owidjusz, gdybyś w zgodzie
Życ chciał z modną białogłową,
Musiałbyś jej podać przepis
Na cerę... czekoladową...

. . . . .

W innym miejscu znów zaleca
„Jakieś“ dobre obyczaje
I o cnocie coś tam baje.
Cóż się temu panu zdaje?

Wszak to epoka dancingów,
Wiek jazz-bandu, schimmy, trotta,
Krótkich włosów i smokingu —
A ten ciągle: cnota, cnota!

Jeśli mamy dla piękności
Żyć cnotliwie, to u djaska,
Cóż nam przyjdzie z tej urody?!
Zastanów się, jeśli łaska.

Sam przed chwilą potępiałeś
Sabinek żywot surowy,
A nam tutaj morałami
Będiesz waść zawracał głowy.

Za lat twoich obnażone
Na scenie płaśły mimy;¹⁰⁾
My po balach i dancingach
Rozebrane dziś tańczymy.

Wszak co w epoce Augusta
Nazywało się rozpusta,
To jest dla nas, ty głuptasku,
Zabaweczka, fraszka pusta.

Och, istotnie, nie do wiary!
Czyliż moeższ być tak tępy.
Nie rozumiesz, że kultura
Musi czynić wciąż postępy.

Jaki brak poczucia ducha
Czasu, jakie zacofanie!!!
Także wybrał się w pogodę
Za drzwi, za drzwi jazda, panie!

Niepotrzebne nam twe rady
I o nasze wdzięki troski,
Doskonale cię zastąpi
Pan Klimecki lub Paszkowski.

Takim chóremby poetę
Przyjęły wdzięczne garçonne'y,
Że, rad nie rad, zaswtydzony,
Dałby nura wieszcz z Sulmony.¹¹⁾

OBJAŚNIENIA

1) Tacjusz — bajeczny król sabiński z miasta Cures. Na jego czasy przypada znane podanie o porwaniu Sabineek i zwycięstwie, odniesionem nad Romulusem, dzięki zdradzie dziewicy rzymskiej, Tarpei.

Owidjusz przeciwstawia tu surowość i prostotę obyczajów pierwotnych mieszkańców Italji wyrażanemu zbytkowi i kulturze epoki augustowskiej. Por. Iuvenalis, sat. VI, w 1 i nast., Horacy, Ody, III, 6.

2) Athos — góra w Macedonji.

3) Paw był w starożytności ptakiem, poświęconym małżonce Jowisza — Junonie, podobnie, jak gołąb — Wenerze, a sowa — Minerwie.

4) Hippomanes — specjalna ciecz, używana do przyrządzania napojów miłosnych. Tą samą nazwą oznaczano niekiedy narośl na czole nowonarodzonego źrebięcia oraz sok mleczny rośliny,

zw. koniszał (Hippomane mancinella). Por. Wirgiljusz, Georg. III, w. 276 — 283.

⁵⁾ Marsyjskie pienia — formuły czarodziejskie.

Marsowie (Marsi) — lud szczepu sabelskiego w Lacjum, zamieszkujący okolicę jeziora Fucinus z głównem miastem Marruvium (dzis. San-Benedetto).

⁶⁾ Temesa — miasto w kraju Brucjów; miedź, stamtąd pochodząca, ceniono narówni z koryncką.

Starożytni wierzyli, że przy pomocy zamawiań i tajemniczych praktyk, do których należało, między innymi, potrząsanie przedmiotami szpizowemi lub miedzianemi, można ściągnąć słońce i księżyc na ziemię. Poeci łacińscy wspominają o tem niejednokrotnie.

⁷⁾ Funt rzymski as (libra) = 12 uncjom.

Dla pań, któraby, malgré tout, pragnęły na „własnej skórze“ wypróbować skuteczność owidjuszowych recept, zaznaczam, iż w przekładzie zachowałem jaknajściślejszą proporcję, zaleconą przez autora. Żadnej odpowiedzialności jednak za ewentualny wynik kuracji — jako skromny tłumacz jedynie — wziąć na siebie nie mogę. Wszelkie zatem pretensje i reklamacje raczą Szanowne Czytelniczki kierować wprost... otóż w tem

sęk właśnie, że autor od dłuższego czasu nie żyje.

⁸⁾ Miód attycki, zbierany z aromatycznych ziół góry Hymettus, był słynny w starożytności.

⁹⁾ Chronos (Kronos), syn Urana i Gai, ojciec Zeusa, w mitologii greckiej bóg czasu, odpowiadał mu rzymski Saturn.

¹⁰⁾ Mimy — aktorki w starożytnym Rzymie.

¹¹⁾ Owidjusz urodził się w r. 43 przed Chr. w Sulmonie, mieście Pelignów, w środkowej Italji.

KONIEC

INSTYTUT
BADAŃ LITERACYJNYCH IAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63

F
23776